

การสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจผ่านสื่อขบวนพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณี จุฬา-ธรรมศาสตร์ในยุครัฐบาล คสช.

The Political Parody Parade of the Chula-Thammasat Traditional Football and a Power Negotiation of the National Council for Peace and Order (NCPO) Administration

เกียรติศักดิ์ อ้นบุตร^{1*}
Keattisak Onboot

¹ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University

* Corresponding author e-mail: onbootk@gmail.com

Received: 14/09/2020 Revised: 15/12/2020 Accepted: 22/12/2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจกับรัฐของสื่อขบวนพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ในยุครัฐบาล คสช. ดำเนินการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอผ่านกลุ่มตัวอย่างของหุ่นในกิจกรรมขบวนพาเหรดล้อการเมืองของขบวนสะท้อนสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและขบวนกลุ่มอิสระล้อการเมืองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ระหว่าง พ.ศ.2558-2562 รวมทั้งเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้น ในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินกิจกรรม ผลจากการวิจัยพบว่า ในช่วงก่อนกิจกรรมขบวนพาเหรดมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสรรค์ และกำกับควบคุมความหมายอยู่ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะโครงสร้างองค์กร การคัดเลือกประเด็น และการกำกับดูแล ขณะที่ในช่วงระหว่างกิจกรรมพบว่า นิสิตและนักศึกษาใช้กลวิธีการสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจของหุ่นแต่ละตัว ผ่าน 8 กลวิธีหลัก คือ การเชื่อมความหมาย การเล่นคำเล่นสำนวน ใช้ภาษาเสียดสี ใช้สัญลักษณ์ การร้อยสร้างความหมาย การเชื่อมโยงหรือประสมประสาน การใช้สัมพันธบท และใช้กลอนหรือคำขวัญ ซึ่งเป็นกลวิธีที่นิสิตและนักศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อต่อต้าน และต่อรอง ขณะที่การรับช่วงต่อเพื่อนำเสนอในสื่อสังคมออนไลน์มีการขยายประเด็นต่อในช่วงหลังกิจกรรม มากกว่าการนำเสนอในสื่อมวลชนกระแสหลักที่รายงานสถานการณ์เท่านั้น และพบว่าสื่อขบวนพาเหรดล้อการเมืองมีบทบาทหน้าที่ของความเป็นสื่อทางเลือกในการสื่อสารและวิจารณ์การเมือง ก็ยังเป็นพื้นที่การสื่อสารสำคัญในการจำลองรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนิสิตและนักศึกษา

คำสำคัญ: ล้อการเมือง ต่อรองอำนาจ สื่อทางเลือก รัฐบาล คสช.

Abstract

The main purpose of this research is to study communication strategies to negotiate power with the National Council for Peace and Order (NCPO) government through the traditional political parody parade at the Chulalongkorn-Thammasat University traditional football. The content was analyzed via samples of puppets displayed through the political parody parade of Chulalongkorn University social reflexed group and Thammasat University political parody independent group from 2015 to 2019. Data were obtained from in-depth interviews. Samples were students involved in the political parody parade. Data were analyzed to evaluate processes and communication strategies occurring in the pre-production, production, and post-production of political parody parade activities. As a result, before the parade three factors that influenced substance creation and control over meaning processes were organizational structure, issue selection, and supervision. During the parade, students used communication strategies to negotiate the power of each puppet through eight main tactics: meaning connection, wordplay, satirical language, symbol use, deconstruction, linkage/combination, intertextual use, and verse/ slogan used. Those tactics were used as communication to resist and negotiate. In addition, after the parade, the students preferred to upload content through social media to reiterate their activities much more than

mainstream media that only reported the situation of the political parody parade. The political parody parade served as alternative media for communicating and criticizing politics, while also being an important communications area to simulate patterns of student political activism.

Keywords: Political Parody, Negotiation Power, Alternative Media, Government, NCPO

1. บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ภายหลังจากเหตุการณ์ปฏิวัติสยามของคณะราษฎร พ.ศ.2475 อันเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นรูปแบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ นับว่าเป็นการก่อตั้งระบอบใหม่ที่มีอำนาจสูงสุดอยู่ที่ประชาชน คือ ระบอบประชาธิปไตย โดยต่อมาในวันที่ 27 มิถุนายน 2475 จึงได้มีการตรา “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475” ซึ่งเปรียบได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกในประวัติศาสตร์ไทย โดยมีสาระสำคัญ คือ จำกัดอำนาจสถาบันกษัตริย์เพื่อเปลี่ยนโฉมหน้าของสถาบัน จากกษัตริย์ผู้มีอำนาจสูงสุด มาเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) และก่อตั้งสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้เป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตยและให้ราษฎรทั้งหลาย (ไอลอร์, 2563) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ระบอบอำนาจนิยมเดิมถูกลดบทบาทลงนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ประชาชนมีสิทธิมีเสียงมากขึ้นจากรูปแบบของระบอบประชาธิปไตย และในบริบทของสังคมไทยที่การวิพากษ์วิจารณ์รัฐหรือผู้มีอำนาจโดยตรงเป็นเรื่องที่มีข้อจำกัดสำหรับประชาชนโดยทั่วไป แต่ในประวัติศาสตร์ก็มีหลายเหตุการณ์ที่ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมเคลื่อนไหวหรือแสดงออกในเชิงวิพากษ์ต่อสังคมผู้มีอำนาจ และเรียกร้องต่ออำนาจรัฐ เป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเจตจำนงทางประชาธิปไตย ซึ่งการบริหารประเทศในรัฐบาลของการปกครองแบบประชาธิปไตย รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในแต่ละวาระจะมีความชอบธรรมในการบริหารประเทศ และเมื่ออยู่ในระยะการทำงานของแต่ละรัฐบาลก็จะเกิดประเด็นถกเถียงปัญหา วิพากษ์วิจารณ์การทำงาน และการบริหารประเทศของรัฐบาลอยู่เป็นปกติ โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยภายใต้การบริหารประเทศของรัฐบาลที่นำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. จากการทำรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2557 ก็มีการใช้อำนาจในการควบคุมสถานการณ์บ้านเมืองที่อยู่ในกรอบของกฎหมายที่รัฐบาล และ คสช. ได้กำหนดขอบเขตมา และได้กำหนดกฎหมายควบคุมไว้ซึ่งการจำกัดการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อไม่ให้ประชาชนมีการจัดชุมนุมหรือพบปะแสดงความคิดเห็นทางการเมือง อันก่อให้เกิดการปลุกระดมที่จะนำมาซึ่งปัญหาของสังคมไทยอย่างที่เคยประสบมาตลอดในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ดังที่จะเห็นได้จากการปรับทัศนคติของ คสช. ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการลดทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออก และการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสันติ (ชนกนันท์ เสรีธรรมมาชน, 2561) ภายใต้การปกครองในระบอบรัฐประหารเช่นนี้ อำนาจพิเศษของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารของคณะทหารจะมีอยู่มากกว่ารัฐบาลพลเรือนโดยทั่วไป โดยอาศัยกฎหมายที่กำหนดไว้ในการควบคุมการแสดงออกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง

จากการสถาปนาระบอบการปกครองรัฐประหารที่เปลี่ยนผ่านจากการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยพลเรือนดังกล่าว การแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะของประชาชนได้ถูกจำกัดขอบเขต หากมีผู้ใดละเมิดก็จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย รวมถึงโอกาสที่จะเกิดสื่อที่มีบทบาทในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ในเชิงการเมือง วิจัยวิจารณ์รัฐหรือผู้มีอำนาจนั้นก็เป็นไปได้ยาก ผ่านประกาศของ คสช. ฉบับต่างๆ เช่น ฉบับที่ 97/2557 ว่าด้วยเรื่อง การให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ มีใจความสำคัญ คือ การห้ามแสดงความคิดเห็น และห้ามวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของ คสช. หรือการที่หัวหน้า คสช. ใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 44 ออกคำสั่งที่ 41/2559 การกำกับดูแลการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ โดยกำหนดให้ กสทช. มีอำนาจพิจารณาว่า เนื้อหาใดที่ออกอากาศแล้วถือว่าเป็นข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดความสับสนหรือความขัดแย้ง เป็นข่าวสารที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ หรือเป็นการวิจารณ์ คสช. (ไอลอร์, 2561) ทำให้การแสดงความคิดเห็นในสังคมไทยช่วงเวลาดังกล่าวต้องอยู่ในกรอบ และจำเป็นต้องเลี่ยงการสื่อสารแบบซึ่งหน้า จึงได้เห็นการนำเรื่องราวทางสังคมและการเมืองมาผ่านการ

ล้อเลียนเสียดสีกันอยู่อย่างประจำในชีวิตประจำวัน เพราะบางเรื่องเมื่อพูดในทิศทางที่เป็นเรื่องราวตลกขบขันในทางอ้อม จะสามารถสื่อสารออกไปได้ดีกว่าในการเสียดสีหรือวิพากษ์วิจารณ์สิ่งใด ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากการเสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น การ์ตูนล้อการเมืองในหนังสือพิมพ์ การ์ตูนล้อเลียนบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือแม้กระทั่งขบวนการเดินพาเหรดล้อการเมือง เป็นต้น จนสามารถกล่าวได้ว่าสื่อล้อการเมืองต่างๆ นั้น ทำหน้าที่ในการต่อสู้กับอำนาจอยู่เสมอไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ทั้งอำนาจที่อยู่ในระบบการจัดการสื่อ ผ่านองค์กรสื่อมวลชนอย่างหนังสือพิมพ์ หรือรายการโทรทัศน์ ไปจนถึงอำนาจที่อยู่ในสังคมผ่านกรอบกฎหมายที่บังคับการนำเสนอความคิดเห็น ยกตัวอย่างเช่น การขีดเขียนแสดงความคิดเห็นผ่านการพ่นสีในที่สาธารณะที่เสียดสีนักการเมือง หรือรูปภาพที่ตัดต่อแสดงความคิดเห็นในสื่อสังคมออนไลน์ แม้กระทั่งการพูดคุยประชุมกันในประเด็นทางการเมือง ก็จะถูกจับจ้องอยู่เสมอ และจะมีความผิดตามกฎหมายอีกเช่นกัน

ลักษณะของสื่อล้อการเมืองกับอำนาจเมื่อมองผ่านแนวคิดกริมซิมมีความสอดคล้องกันอย่างยิ่งในมุมที่ว่ามนุษย์ย่อมมีการต่อสู้หรือตอบโต้กับอำนาจและพลังโครงสร้างอยู่เสมอ ไม่เว้นแม้ในพื้นที่ของสื่อล้อการเมือง โดยสื่อล้อการเมืองที่ผ่านมาจะพบว่า อาศัยวิธีการใช้อารมณ์ขันในการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ ซึ่งมีติของอารมณ์ขันนั้นปรากฏอยู่ในสังคมผ่านรูปแบบของความบันเทิง ซึ่งความบันเทิงในสื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ได้ 2 ด้าน กล่าวคือ ความบันเทิงนั้นมีลักษณะเป็นเหรียญสองด้าน (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2545) มีทั้งด้านที่ส่งต่อความสุขและความปกติให้กับสังคม แต่อีกด้านหนึ่งความบันเทิงในรูปแบบอารมณ์ขันก็ยังสามารถส่งแรงสะเทือนให้กับสังคมได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามก่อนที่จะสื่อออนไลน์จะเข้ามามีอิทธิพลกับวัยรุ่นและการเมือง จนสามารถเห็นการแสดงออกทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เดกเช่นปัจจุบัน การเมืองกับวัยรุ่นถูกมองว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยความเป็น “วัยรุ่น” ถูกกรอบความคิดของคนในสังคมไทยจำนวนหนึ่งที่ยังมองว่าเป็นเพียงเด็กไม่ควรยุ่งกับการเมือง ผ่านสำนวน “การเมืองไม่ใช่เรื่องของเด็ก” หรือถูกตัดสินไปในลักษณะที่ว่า “เด็กไม่สนใจการเมือง” แต่ก็พบว่าในขณะเดียวกันงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ก็เป็นอีกหนึ่งพื้นที่หนึ่งที่วัยรุ่นในฐานะปัญญาชนได้มีบทบาททางการเมือง และพยายามสื่อสารความคิดผ่านขบวนการพาเหรดล้อการเมือง และสำหรับวัยรุ่นกลุ่มนี้แล้ว การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่พวกเขาเลือก โดยขบวนการพาเหรดล้อการเมืองในงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์นั้น หากมองเพียงผิวเผินอาจจะเป็นแค่ส่วนหนึ่งในกิจกรรมฟุตบอลประเพณีเพื่อให้มีสีสัน และสร้างส่วนร่วมของนิสิต/นักศึกษาในการแสดงอารมณ์ขันผ่านกิจกรรมบันเทิงในอีกพื้นที่หนึ่งเท่านั้น แต่การที่รูปแบบการล้อการเมืองในขบวนการพาเหรดได้ถูกสานต่อ และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องหลายสิบปี ผ่านการล้อเลียนวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจ และนักการเมืองมาหลายยุคหลายสมัยนั้น หากมองมาที่กลุ่มวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษาปัญญาชนได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองผ่านขบวนการพาเหรดแล้ว วัยรุ่นกลุ่มนี้จะมีรูปแบบภาษาในการสื่อสารออกมาอย่างไร จึงเป็นที่มาที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจผ่านกลวิธีทางภาษาของนักศึกษาผ่านสื่อขบวนการพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ ในช่วงยุครัฐบาล คสช. เพื่อศึกษาการต่อรองอำนาจ และการแสดงออกของนักศึกษาผ่านสื่อขบวนการพาเหรดล้อการเมือง ว่ามีลักษณะการหลบหลีกอำนาจที่จะเข้ามาจัดการอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีในการสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจกับรัฐของกลุ่มนักศึกษาผ่านสื่อขบวนการพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ ในยุครัฐบาล คสช.

2. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจผ่านสื่อขบวนการพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ในยุครัฐบาล คสช. ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 แหล่งข้อมูลประเภทสื่อภาพและวีดิทัศน์

โดยใช้ภาพถ่ายและวีดิโอ ที่บันทึกภาพของหุ่นในขบวนการพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีฯ ในยุครัฐบาล คสช. ระหว่าง พ.ศ.2558-2562 ที่ผู้วิจัยค้นคว้า และเก็บรวบรวมไว้ผ่านการวิเคราะห์รูปแบบเนื้อหา (Content Analysis)

2.2 แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ได้แก่

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) อดีตประธานขบวนสะท้อนสังคม ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และอดีตประธานกลุ่มอิสระสื่อการเมืองฯ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 2 คน โดยเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์และความเข้าใจ รวมทั้งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการดำเนินงานขบวนพาเหรดสื่อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ระหว่าง พ.ศ.2558-2562 โดยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผ่านเอกสาร รูปภาพ คลิปวิดีโอ ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแล้วจึงทำการตรวจสอบข้อมูล และจัดแบ่งข้อมูลโดยใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวทางการพิจารณา รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลผ่านเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาครั้งนี้ได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และนำกรอบแนวคิดการครองอำนาจ และการโต้ตอบการครองอำนาจของอันโดนีโย กรัมซี และแนวคิดสัญวิทยาเชิงวิพากษ์ พร้อมกับแนวคิดวัฒนธรรมวัยรุ่น ควบคู่ไปกับแนวคิดสื่อทางเลือก มาเป็นกรอบการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

3. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อต่อรองอำนาจผ่านสื่อขบวนพาเหรดสื่อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ในยุครัฐบาล คสช. พบว่า กิจกรรมพาเหรดสื่อการเมืองจากทั้งสองสถาบัน คือ ขบวนสะท้อนสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และขบวนกลุ่มอิสระสื่อการเมืองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2558-2562 มีลักษณะการดำเนินกิจกรรมที่มีรูปแบบและวิธีการแตกต่างกัน ซึ่งพบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนของงานที่ส่งผลต่อขั้นตอน และวิธีการสร้างเนื้อหาของขบวนพาเหรดอยู่ ดังนี้

1) ลักษณะโครงสร้างขององค์กรของทั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความแตกต่างกันตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการริเริ่มการดำเนินงาน ขบวนสะท้อนสังคมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจุดเริ่มต้นจากการที่คณะต่างๆ ต้องเข้าไปทำการประมุขเพื่อได้รับหน้าที่ในการจัดขบวน กลุ่มอิสระสื่อการเมืองของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีลักษณะขององค์กรที่เป็นอิสระจากมหาวิทยาลัย และมีการบริหารจัดการซึ่งกันและกันของนักศึกษาในกลุ่ม การที่โครงสร้างขององค์กรแตกต่างกันจึงส่งผลต่อวิธีการบริหารจัดการงานที่ทำให้เกิดความราบรื่น และมีอำนาจในการตัดสินใจต่อการทำงานส่วนต่างๆ ได้แตกต่างกัน กล่าวคือ การทำงานของขบวนสะท้อนสังคมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมีการตรวจทานเนื้อหาหรือส่วนการนำเสนอในขบวนพาเหรดให้กับอาจารย์หรือฝ่ายที่รับผิดชอบของทางสถาบันการศึกษาในเกือบทุกขั้นตอน ซึ่งฝ่ายอาจารย์ผู้รับผิดชอบจะเข้ามามีส่วนในการตรวจสอบ และดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับภาพรวมของขบวนพาเหรดของทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ในขณะที่ขบวนกลุ่มอิสระสื่อการเมืองของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความอิสระในโครงสร้างของการดำเนินงานมากกว่า ในแง่ของการมีส่วนร่วมจากกลุ่มนักศึกษาด้วยกันเองที่เป็นสมาชิกในกลุ่ม โดยที่ไม่ต้องผ่านการตรวจสอบจากทางฝ่ายอาจารย์หรือผู้บริหารก่อน

2) การคัดเลือกประเด็น เป็นขั้นตอนที่สำคัญต่อการเริ่มต้นพัฒนาเนื้อหาที่นิสิตและนักศึกษาต้องการจะนำเสนอ และผลิตออกมาเป็นหุ่นกับขบวนพาเหรดต่อไป ขั้นตอนการคัดเลือกประเด็นจึงเป็นขั้นตอนการสร้างสารที่ทั้งสองสถาบันจะสามารถกำหนดทิศทางนำเสนอ และธีม (Theme) ของขบวนพาเหรดได้ ก็พบว่ามีความแปรที่สำคัญที่เป็นส่วนสำคัญต่อการคัดเลือกประเด็นเพื่อสื่อสาร คือ “ภาพลักษณ์ของสถาบัน” ซึ่งภาพลักษณ์ของสถาบันการศึกษาเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ลักษณะและทิศทางนำเสนอจะเป็นไปตามนั้น กล่าวคือ การที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีภาพลักษณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทย ทำให้นิสิตรู้สึกที่สามารถพูดเรื่องนี้ในขอบเขตนี้ หรือพูดได้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์มีภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองไทยมากกว่าซึ่งนักศึกษาสามารถรับรู้ในแง่มุมมองดังกล่าว จึงส่งผลให้ประเด็นเรื่องการเมืองถูกหยิบยกขึ้นมาพูดมากกว่าประเด็นอื่นๆ ในสังคม

3) การกำกับดูแล ในการกำกับเนื้อหาและประเด็นของการนำเสนอของขบวนพาเหรดสื่อการเมืองจากทั้งสองสถาบัน สามารถสรุปโดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การกำกับภายใน คือ นิสิต/นักศึกษาที่รับผิดชอบคณะอาจารย์หรือผู้บริหารของสถาบัน และการกำกับภายนอก คือ เจ้าหน้าที่รัฐ (ทหารหรือตำรวจ)

โดยที่ขบวนสะท้อนสังคมฯ จะได้รับการตรวจทานประเด็นและเนื้อหาจากฝ่ายบริหารของทางสถาบัน ซึ่งเป็นการกำกับภายในสถาบัน มีทั้งนิสิตผู้รับผิดชอบ ฝ่ายประธานขบวนพาเหรด อาจารย์โครงการ จนถึงผู้บริหาร ขณะที่ขบวนกลุ่มอิสระสื่อการเมือง จะมีการกำกับดูแลจากส่วนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มอิสระสื่อการเมืองด้วยกันเองเป็นส่วนใหญ่ แต่กลุ่มขบวนพาเหรดสื่อการเมืองของทั้งสองสถาบันก็ยังได้รับการกำกับจากบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับทางสถาบันอย่างเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นตำรวจหรือทหาร ในลักษณะที่เป็นการเฝ้าดู การตักเตือน และการขอความร่วมมือ ทั้งที่เข้าพบจากเจ้าหน้าที่ และการให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อมวลชนของบุคคลในรัฐบาล

กล่าวโดยสรุป ในช่วงแรกของกิจกรรมช่วงก่อนดำเนินงานซึ่งเป็นกระบวนการสร้างและออกแบบสารที่นิสิตและนักศึกษามีรูปแบบและวิธีการที่เป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตหุ่นสื่อการเมือง และเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นตารางเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือน และความแตกต่างของขบวนสะท้อนสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และขบวนกลุ่มอิสระสื่อการเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และลักษณะโดยภาพรวมของการทำงานในช่วงแรกของทั้งสองมหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียดตามตารางในลำดับถัดไป

ตารางที่ 1 ตารางสรุปลักษณะของขบวนพาเหรดในงานฟุตบอลประเพณี ระหว่างของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ลักษณะ/ประเด็น	กลุ่มขบวนสะท้อนสังคมจุฬาฯ	กลุ่มอิสระสื่อการเมืองธรรมศาสตร์
ที่มาของบุคลากร	- สมาชิกจากคณะที่ประมูลได้	- สมาชิกในกลุ่มอิสระสื่อการเมือง
ผู้เกี่ยวข้ององค์กร	- ตามคณะที่ประมูลได้ในแต่ละปีและนิสิตที่อยากเข้าร่วม	- สมาชิกในกลุ่มฯ และนักศึกษาทั่วไป
ธีม (Theme)	- เสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสังคมโดยภาพรวม	- เสนอประเด็นทางการเมืองเป็นหลัก
เป้าหมาย	- สะท้อนปัญหาสังคม ประเด็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละมิติ ไม่มุ่งเน้นการเมือง แต่มุ่งสะท้อนสังคมโดยรวม	- สะท้อนปัญหาทางการเมืองและผู้มีอำนาจ เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในแต่ละยุค
การกำกับดูแล	- ภายใน 1) กลุ่มขบวนสะท้อนสังคม 2) ประธานพาเหรด 3) สมาคมศิษย์เก่าจุฬาฯ - ภายนอก 1) เจ้าหน้าที่รัฐ	- ภายใน 1) กลุ่มอิสระสื่อการเมือง 2) สมาคมศิษย์เก่าธรรมศาสตร์ - ภายนอก 1) เจ้าหน้าที่รัฐ
ภาพลักษณ์	- มหาวิทยาลัยถูกแยกออกจากความเป็นการเมือง และเกี่ยวข้องกับชนชั้นนำ	- มหาวิทยาลัยเกี่ยวข้องกับการเมือง มีประวัติศาสตร์ในการต่อสู้ และเคลื่อนไหวทางการเมือง
ที่มาของประเด็น	- จากนักศึกษาแต่บางส่วนถูกพิจารณา กลั่นกรองเนื้อหา	- มีความอิสระในการนำเสนอประเด็น และเปิดรับจากภายนอก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของขบวนหุ่นสื่อการเมืองจากทั้งสองสถาบัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าขบวนทั้งสองแม้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งในส่วนที่เป็นธีม (Theme) และเป้าหมายของขบวน ซึ่งมาจากการที่ทั้งสองขบวนพาเหรดนี้มีการบริหารจัดการในรูปแบบที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์ของสองสถาบันก็เป็นตัวแปรที่ทำให้ลักษณะการนำเสนอประเด็นต่างๆ ที่ปรากฏอยู่บนหุ่นแต่ละตัว มีความเข้มข้นที่แตกต่างกัน

ขณะที่ในช่วงระหว่างกิจกรรมขบวนพาเหรดสื่อการเมืองในงานฟุตบอลประเพณี นั้น งานวิจัยชิ้นนี้พบว่า ในการศึกษาตัวเนื้อหาสาร (Content) และสัญญาณผ่านตัวหุ่นในขบวนพาเหรด โดยมีการเชื่อมโยงบริบทของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในทางสังคมเข้ากับกลวิธีต่างๆ สามารถสรุปออกมาเป็นกลวิธีที่นิสิต/นักศึกษานำมาเลือกใช้ในการสื่อสารเพื่อต่อตรงกับอำนาจรัฐได้ 8 วิธีหลักดังนี้

1) การเชื่อมความหมาย (Index) โดยมีการเชื่อมโยงความหมายผ่านตัวหุ่่นในการสร้างองค์ประกอบของหุ่่นเข้ากับเรื่องราว หรือประเด็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมาปรับเปลี่ยนเป็นถ้อยคำหรือเชื่อมโยงกับตัวบุคคลที่มีอำนาจอยู่ในรัฐบาลได้

2) การเล่นคำ เล่นสำนวน การเล่นคำและสำนวนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้หุ่่นแต่ละตัวมีความหมาย โดยการตั้งชื่อและการใช้ภาษาในขบวนนั้นพบว่า มีการเล่นคำทั้งในลักษณะที่เป็นคำพ้องเสียง และคำพ้องรูป พลิกแพลงคำที่มีความหมายหนึ่งมาผสมให้เกิดความหมายใหม่

3) ใช้ภาษาเสียดสี เป็นกลวิธีที่สำคัญที่เสมือนหัวใจหลักของการทำหุ่่นและขบวนพาเหรดล้อการเมือง เพราะการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นการพูดในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจได้อย่างประชิดประชัน

4) ใช้สัญลักษณ์ (Symbol) เป็นกลวิธีที่สามารถสร้างหุ่่นและเนื้อหาให้มีความชัดเจนต่อประเด็นที่จะกล่าวถึง ผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ผู้รับสารเกิดภาวะความเข้าใจร่วมกัน

5) การรื้อสร้างความหมาย (Deconstruction) นำชุดความหมายเดิมที่ผู้รับสารสามารถเข้าใจในเรื่องนั้นๆ อยู่ก่อนแล้ว มาปรับเปลี่ยนการนำเสนอเพื่อให้ความหมายที่คนเข้าใจนั้นเปลี่ยนแปลงไป

6) การเชื่อมโยง/ประสมประสาน นำมาใช้สื่อสารผ่านตัวหุ่่นของขบวนพาเหรด โดยการเชื่อมโยงชุดความหมายของสัญลักษณ์ที่ต่างกันเข้าด้วยกัน เพื่อให้มีรูปแบบใหม่ขึ้น และเกิดความหมายใหม่กับประเด็นนั้นๆ

7) การใช้สัมพันธ์บท (Intertextuality) การสร้างสรรค์หุ่่นและเนื้อหาที่มีการใช้สัมพันธ์บทเพื่อนำชิ้นส่วนทางความคิด จากเรื่องหนึ่งเข้ามาประกอบกับอีกเรื่อง เพื่อเล่าหรือกล่าวถึงให้ผู้รับชมมีความเข้าใจในประเด็นที่ต้องการ

8) กลอน/คำขวัญ กลอนและคำขวัญเป็นเครื่องมือทางภาษาที่สำคัญ ที่ผู้ส่งสารอย่างกลุ่มนิสิตและนักศึกษา สามารถแต่งได้ง่าย กำหนดและควบคุมความหมายได้ชัดเจน ผ่านภาษาและสำนวนกลอน

โดย 8 วิธีหลักดังกล่าวเชื่อมโยงกับลักษณะของขบวนพาเหรดในงานฟุตบอลประเพณี ระหว่างของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับการสื่อสารเพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐ กล่าวคือ กลวิธีทั้งหมดเป็นส่วนสำคัญที่ประกอบอยู่ในขบวนพาเหรดล้อการเมือง ในฐานะวิธีการสื่อสารของนิสิต/นักศึกษาที่เป็นผู้มีอำนาจน้อยกว่า ซึ่งนำมาประสมประสานเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อต่อต้าน (Resist) และต่อรอง (Negotiate) กับอำนาจปกครองที่เหนือกว่าอย่างรัฐบาล คสช. ผ่านการใช้ภาษา หรือเชื่อมโยงกับบริบททางการเมืองในเชิงเสียดสี วิพากษ์ และวิจารณ์ประเด็นปัญหาทางการเมืองและรัฐบาล โดยที่การเชื่อมโยงเนื้อหากับตัวหุ่่น เป็นการพูดโดยอ้อมหรือกล่าวถึงตัวบุคคลอย่างอ้อมๆ แต่เมื่อเชื่อมโยงเนื้อหาแล้วผู้ชมสามารถเข้าใจได้ว่าตัวหุ่่นที่นำเสนอขึ้นกำลังพูดเรื่องใดและกล่าวถึงใคร การสื่อสารดังกล่าวนี้ทำให้ทางรัฐบาล คสช. ไม่สามารถควบคุมหรือมีคำสั่งทางกฎหมายใดๆ ได้ เพราะไม่ได้เจาะจงเฉพาะบุคคลใดหรือกล่าวถึงชื่ออย่างตรงไปตรงมา เป็นการหลีกเลี่ยงการปะทะในทางตรงของการสื่อสาร แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างพื้นที่สำคัญที่ทำให้สังคมมีการรับรู้ และเข้าใจปัญหาได้

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์การรับช่วงต่อเพื่อนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมขบวนพาเหรดล้อการเมืองในงานฟุตบอลประเพณี นั้น พบว่า ขบวนพาเหรดล้อการเมืองของธรรมศาสตร์จะได้รับการนำเสนอสู่สาธารณะ และได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคมมากกว่าทางฝั่งขบวนสะท้อนสังคมของจุฬาลงกรณ์ โดยมีปัจจัยจากภาพตั้งแต่โครงสร้างการดำเนินงานในช่วงแรกของทั้งสองมหาวิทยาลัยแล้ว ก็จะทำให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่เข้ามามีส่วนที่ทำให้การสื่อสารของขบวนพาเหรดล้อการเมืองมีความแตกต่างกันในกระบวนการทั้งหมดนั้นได้ ทำให้การพูดหรือนำเสนอต่ออย่างประชาชนส่วนใหญ่ สื่อมวลชนเองก็ยังคงมองเห็นถึงภาพลักษณ์ดังกล่าวอยู่ และพบว่าคนที่สื่อมวลชนเข้ามารับช่วงต่อโดยการนำเสนอนั้น ได้มีบทบาทเป็นเพียงผู้รายงานสถานการณ์ และนำเสนอรายละเอียดอย่างคร่าวๆ ไม่ได้ขยายความไปที่ประเด็นที่อยู่ในตัวหุ่่นหรือขบวนพาเหรดของช่วงเวลานั้น ซึ่งอาจมีปัจจัยหลายอย่าง ทั้งในส่วนที่เป็นข้อจำกัดด้านเวลาในการนำเสนอ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และองค์กรยังต้องคำนึงถึงนโยบายการทำงานที่ต้องอาศัยและพึ่งพากับรัฐอยู่ด้วย แต่ในขณะเดียวกันสื่อออนไลน์กลับเป็นพื้นที่ในการขยายต่อประเด็นต่างๆ ทั้งในแง่ของการผลิตซ้ำตัวหุ่่นและเนื้อหาประเด็นทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับหุ่่นแต่ละตัว รวมถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในกิจกรรมงานฟุตบอล

ประเพณี ได้อย่างมาก อย่างไรก็ตาม ใดก็ดีสื่อมวลชนกระแสหลักเพียงแต่ทำหน้าที่ในการที่นำเสนอเพื่อกระตุ้นให้ผู้คนในสังคมได้สนใจกับประเด็นต่างๆ ในตัวหุ่น และเข้าไปมีส่วนที่ทำให้ผู้คนในสังคมได้ตั้งคำถามต่อประเด็นต่างๆ ที่นำเสนอออกมา แต่อาจไม่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง หรือกระตุ้นให้ผู้คนมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองจนเกิดการปรับเปลี่ยนของรูปแบบระบบที่ปกครองอยู่ได้ ทั้งนี้ความเป็นสื่อใหม่อย่างเว็บไซต์ข่าวหรือสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ คือพื้นที่สำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดของผู้คนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบททางการเมืองในตัวหุ่นได้มากกว่า

4. สรุปผลและอภิปรายผล

แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ซึ่งกรัมซีได้อธิบายว่ามีลักษณะของกลยุทธ์ไว้ 2 รูปแบบ คือ การครองความเป็นเจ้าทางการเมือง (Political Hegemony) และการครองความเป็นเจ้าทางวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553, น. 182) แต่ในอีกทางหนึ่งก็เชื่อว่ารัฐจะสามารถถือครองพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างสงบเรียบร้อยหรือสมบูรณ์ได้โดยง่าย เพราะในทางหนึ่งผู้คนในสังคมสามารถที่จะรับรู้ได้ว่าการครองอำนาจนำจากกลุ่มคนหรือรัฐนั้น เอื้อผลประโยชน์ให้แก่ผู้ที่ปกครองเท่านั้น ผู้คนจึงต้องแสดงออกหรือกระทำการบางอย่าง เพื่อโต้ตอบกับการครองอำนาจนำดังกล่าว ให้ชนชั้นผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจได้รับรู้ว่า พวกเขาไม่ได้ยินยอมพร้อมใจในการครองอำนาจนำนั้นด้วย หรือที่กรัมซีได้อธิบายแนวคิดนี้ไว้ว่าเป็นการโต้ตอบการครองอำนาจนำ (Counter Hegemony) กล่าวคือ ที่ใดมีการครองอำนาจก็จะมีการท้าทายตอบโต้อยู่เสมอเช่นกัน โดยทั้งสองแนวคิดดังกล่าวของกรัมซีสามารถนำมาอธิบายการรัฐประหารของ คสช. ที่สถาปนาระบอบอำนาจทางทหารเพื่อครองอำนาจนำในสังคม จนสามารถมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการปกครอง จนเป็นรัฐบาลได้ในที่สุด ในช่วงเวลาดังกล่าวพบว่า เสรีภาพทางการสื่อสารถูกจำกัดผ่านกฎหมายที่ คสช. ได้ออกมาเพื่อควบคุมการแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองผ่านประกาศของ คสช. ดังจะเห็นได้จากประกาศฉบับที่ 97/2557 ว่าด้วยเรื่องการให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ มีใจความสำคัญ คือ การห้ามแสดงความคิดเห็น และห้ามวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของ คสช. (ไอลอร์, 2561)

แต่ขบวนการแหดล้อมการเมืองในงานฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ กลับเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่สามารถใช้สื่อสารประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและรัฐบาล คสช. ได้ และได้รับการติดตามของผู้คนในสังคมที่ยังให้ความสนใจมาเป็นเวลาหลายสิบปี โดยขณะเดียวกันในช่วงเวลาการปกครองของรัฐบาล คสช. ก็เกิดข่าวสารมากมายเกี่ยวกับการควบคุม การให้สัมภาษณ์จากผู้มีอำนาจ ที่ส่งผลให้ขบวนการแหดล้อมการเมืองของนิสิตและนักศึกษาไม่ชอบเขตในการนำเสนอ และไม่สามารถเผยแพร่และสื่อสารเนื้อหาที่จะส่งผลกระทบต่อรัฐบาลในทางลบ เช่น การตรวจสอบหุ่นหรือมีเจ้าหน้าที่คอยสอดส่องระหว่างที่นักศึกษาทำกิจกรรม จนถึงการยึดป้ายผ้าเมื่อถึงวันงานฟุตบอลประเพณี (วชิรวิทย์ คงคาลัย, 2563) พบว่า ทำ्यที่สุดแล้วขบวนการแหดล้อมการเมืองของทั้งสองสถาบันก็ยังสามารถเข้าสู่สนามเพื่อนำเสนอประเด็นที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ และใช้พื้นที่ดังกล่าวเสียดสีผู้มีอำนาจได้อยู่พอสมควร เพียงแต่ในบางประเด็นก็ไม่สามารถนำเสนอได้ เมื่ออุปกรณบางส่วนได้ถูกยึดโดยเจ้าหน้าที่ ขณะเดียวกันในสื่อชนิดอื่นๆ กลับพบว่ามีข้อจำกัดอยู่มาก แต่ในขณะเดียวกันรัฐก็ยังมีบทบาทที่จะคอยสอดส่อง และทำหน้าที่ตรวจสอบความเรียบร้อยของเนื้อหาทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยที่ในพื้นที่สื่อขบวนการแหดล้อมการเมืองก็ต้องอาศัยกลยุทธ์ (Strategies) หรือกลวิธี (Tactics) ที่จะสื่อสารเนื้อหาให้สำเร็จไปได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการ “รัฐบาลหุ่น” ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี” ของ กานดา สุขเกษม (2546) ที่ได้ข้อค้นพบว่า ในพื้นที่การสื่อสารของรายการรัฐบาลหุ่น ซึ่งเป็นรายการโทรทัศน์รูปแบบสื่อมวลชนนั้น สามารถวิพากษ์และวิจารณ์การเมืองได้จริง แต่ต้องมีเงื่อนไขสำคัญบางประการ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ก็มีข้อสรุปในลักษณะเดียวกัน คือ การที่จะต้องใช้กลยุทธ์หรือกลวิธีการสื่อสารที่จะช่วยทำให้การสื่อสารในเชิงวิพากษ์วิจารณ์การเมืองนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ โดยขบวนการแหดล้อมการเมืองของทั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ใช้ 8 วิธีหลักในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล คสช. ผ่านการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับบริบททางการเมือง

นอกจากนี้ โครงสร้างขององค์กรที่เป็นสถาบันและองค์กรเล็กๆ อย่างกลุ่มผู้รับผิดชอบขบวนพาเหรดทั้งสององค์กรนั้น มีส่วนทำให้ประเด็นหลายประเด็นที่นิสิตและนักศึกษาคิดอยากจะนำเสนอ จำเป็นจะต้องลดทอนเนื้อหาที่อยากนำเสนอลงในบางส่วน จะเห็นได้จากทางฝั่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากกว่า โดยการที่ต้องยื่นเรื่องผ่านอาจารย์เข้ามากำกับควบคุมตั้งแต่ต้น นอกจากนี้ในการเข้ามากำกับควบคุมขอขบวนพาเหรดความหมายต่างๆ ยังมีส่วนหนึ่งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ หรือผู้มีอำนาจในรัฐบาลเข้ามาตัดเดือนเรื่องขอความร่วมมือในการนำเสนอประเด็นต่างๆ อยู่ด้วย ซึ่งก็เท่ากับว่ารัฐยังส่งผ่านการใช้อำนาจในการครองความเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด (Hegemony) อยู่ในช่วงเวลาดังกล่าวของยุครัฐบาล คสช. และใช้อำนาจนั้นในการทำให้ นิสิต/นักศึกษาจำเป็นต้องกำกับควบคุมตนเองตั้งแต่แรกก่อนที่จะเริ่มดำเนินกิจกรรม

อย่างไรก็ตาม นิสิตและนักศึกษาที่ถ่ายทอดเนื้อหาผ่านขบวนพาเหรดนั้น เป็นตัวแทนของการทำหน้าที่ของ “วัยรุ่น” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจน้อยในสังคม เพราะผู้ใหญ่ในสังคมมักจะให้ความเห็นไปในทางที่ว่าการเมืองกับนักศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกัน หรือเด็กไม่สนใจการเมือง แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า วัยรุ่นหรือเยาวชนสามารถสื่อสารประเด็นทางการเมือง และเข้าไปมีส่วนขับเคลื่อนในทางการเมืองได้ เพียงแต่การสื่อสารนั้นจะมีรูปแบบที่เป็นภาษาและองค์ประกอบของเรื่องราวต่างๆ ตามประสบการณ์และสังคมของตน โดยที่วัยรุ่นจะหยิบจับชิ้นส่วนทางความคิดต่างๆ ที่เป็นประสบการณ์ในยุคนของตนเอง เข้ามาปรับปรุงเพื่อสื่อสารออกไปยังผู้มีอำนาจหรือต่อสังคมในวงกว้างได้ สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมวัยรุ่น (Youth Culture) ผ่านแนวคิดของ Dick Hebdige (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2557) ได้อธิบายว่า วัยรุ่นถูกผลักไสออกจากสังคมให้กลายเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในฐานะชายขอบของสังคมนั้น เกิดแรงผลักดันที่สะท้อนกลับซึ่งส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมและวิธีการที่จะต่อสู้ ต่อต้าน และต่อรอง ที่ทำให้เห็นว่าพวกเขาไม่สนใจในการต่อรองกับสังคม และพลังอำนาจของวัยรุ่นก็มีพลังมากพอจะสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมได้ โดยวัฒนธรรมของวัยรุ่นนั้นสามารถแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น แฟชั่น ภาษาพูด ฯลฯ โดยในงานวิจัยชิ้นนี้ก็พบว่า แม้วัยรุ่นจะถูกมองให้ห่างจากความเป็นการเมือง แต่เมื่อพวกเขาต้องการจะสื่อสารเรื่องการเมืองเขาก็จะหยิบเอาสิ่งรอบตัวมาประกอบกันเพื่อสื่อสารออกไป ในรูปแบบภาษาของพวกเขาเอง ซึ่งในงานวิจัยนี้คือ การสื่อสารระหว่างเยาวชนที่เป็นกลุ่มนิสิตและนักศึกษา ที่พยายามต่อรองกับอำนาจเผด็จการทางการเมืองที่อยู่เหนือกว่าพวกเขาผ่านการใช้สื่อขบวนพาเหรดล้อการเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่รวมภาษาที่เป็นแบบวัยรุ่นสื่อสารกัน และสอดคล้องกับเนื้อหาจากที่ต่างๆ ที่เข้าใจซึ่งกันและกัน ข้อค้นพบดังที่กล่าวมาของงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติพงษ์ ราชเกษร (2558) เรื่อง “การสื่อสารอัตลักษณ์ทางการเมืองของวัยรุ่นบน Facebook” ที่ผลการวิจัยของงานชิ้นดังกล่าว และผลวิจัยของงานชิ้นนี้สามารถสรุปได้เหมือนกันคือ การเสนอให้เห็นภาพว่าแท้จริงแล้วทั้ง “นิสิต/นักศึกษา” หรือ “วัยรุ่น” กลับไม่ได้ถูกแยกขาดออกจากการเมืองโดยสิ้นเชิง วัยรุ่นยังสนใจการเมืองอยู่เสมอไม่แตกต่างจากกลุ่มบุคคลอื่นๆ ในสังคม แต่ขณะเดียวกันข้อค้นพบของงานวิจัยชิ้นนี้ได้ขยายผลต่อจากงานของกิตติพงษ์ ในลักษณะที่ว่า แม้ว่าวัยรุ่นจะไม่ได้แยกขาดจากการเมือง แต่วัยรุ่นหรือในที่นี่คือนิสิตและนักศึกษา ก็ไม่ได้ใช้พื้นที่ทางการเมืองในการสร้างอัตลักษณ์ของตนดังข้อสรุปของกิตติพงษ์เพียงอย่างเดียว หากยังใช้พื้นที่บางพื้นที่ ซึ่งก็คือขบวนพาเหรดล้อการเมืองในการที่จะสื่อสารทางการเมือง เพื่อวิพากษ์วิจารณ์สังคม และผู้มีอำนาจอีกด้วย

ทั้งนี้กลวิธีที่ใช้ในการสื่อสารของกลุ่มนิสิต/นักศึกษาที่นำมาปรับใช้ในการพัฒนาเนื้อหาและสร้างสรรค์ผลงานผ่านแนวคิดการใช้สัญลักษณ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นสัญลักษณ์และการเชื่อมโยงความหมายซึ่งกันและกันให้เกิดสัมพันธ์กับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยการหยิบใช้ชุดความหมายต่างๆ มาเรียงร้อยต่อกัน ทำให้เกิดความหมายใหม่ ในภาษาใหม่ เพื่อให้ผู้รับสารโดยส่วนใหญ่สามารถเข้าใจประเด็นดังกล่าวและรู้สึกร่วมไปกับประเด็นนั้นๆ มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอารมณ์ขัน (Humour) เป็นแนวคิดสำคัญที่อยู่เบื้องหลังกลวิธีการสื่อสารต่างๆ ของกลุ่มนิสิตและนักศึกษาที่นำมาใช้ผ่านกลวิธีที่นำเสนอตัวหุ่นและขบวนพาเหรด โดยแนวคิดดังกล่าวนี้อธิบายภาพของอารมณ์ขันที่ถูกมองว่า มีศักยภาพในการต่อต้านระบบหรือเป็นการขบถอย่างแฝงเร้น การมองอารมณ์ขันในฐานะเป็นช่องทางระบายความแค้น ทบสนองความต้องการของผู้ที่มีความเชื่อทางการเมืองทั้งชายและหญิง กล่าวคือ มีการยอมรับศักยภาพในการกบฏของอารมณ์ขัน และในขณะเดียวกันมันก็เป็นเพียงการปลดปล่อยกระเทือนต่อตัวระบบหรือสถาบันทางสังคมต่างๆ อย่างจริงจัง (อุบลรัตน์ ศิริยุว

ศักดิ์, 2536) และอารมณ์ขันมีส่วนในการทำให้ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเนื้อหาของหุ่นแต่ละตัวในขบวนพาเหรด ล้อการเมืองสามารถเข้าถึงผู้รับสารจนรู้สึกตลกขบขัน ผ่านการใช้การเสียดสี การใช้คำเหน็บแนม การเล่นคำพ้องรูปพ้องเสียง แม้กระทั่งการนำความหมายที่ไม่เกี่ยวข้องกันมาเชื่อมโยงกัน ดังจะเห็นได้จากการที่นิสิต/นักศึกษาใช้คำบางคำในลักษณะเชิงหยอกล้อ เปรียบเสมือนเวลาที่ตลกจะเล่นมุขกับคนดูจนเกิดความตลกขบขัน โดยที่ผู้รับสารหรือผู้ชมก็จะเข้าใจเนื้อหาต่างๆ ในทิศทางที่เป็นความสนุกสนาน หรือใช้การหยิบจับประเด็นที่เข้มงวดมาผ่านการใช้ภาษาเสียดสีเพื่อให้ดูเป็นเรื่องล้อเล่นไม่จริงจังได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งขณะที่การทำงานของอารมณ์ขันนั้นก็ยังคงสอดแทรกผ่านการนำเสนอของหุ่นชุดต่างๆ ในแต่ละปีในสถานการณ์ของช่วงเวลาดังกล่าว ในยุครัฐบาล คสช. ที่มีอำนาจ และปิดกั้นเสรีภาพทางความคิด และควบคุมการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่ในการสื่อสารของขบวนพาเหรดล้อการเมืองก็ยังเปิดโอกาสหรือเปิดพื้นที่ให้ใช้รูปแบบของศิลปะ เข้ามาทำหน้าที่ย่อยประเด็นทางการเมืองที่มีความเข้มข้นและร้อนแรงของเนื้อหาต่างๆ กลับสามารถนำเสนอประเด็นต่างๆ ได้ ประเด็นดังกล่าวเมื่อถูกนำมาใช้กับความบันเทิงและเป็นอารมณ์ขัน และเสียงหัวเราะที่ทำให้เกิดเรื่องตลกขบขัน แล้วนั้น ผู้มีอำนาจรัฐบาล คสช. ก็สามารถจะมองได้ว่าการนำเสนอดังกล่าวนั้น ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล แต่ก็สามารถมองได้อีกแบบว่าเป็น “การเล่นหัวผู้ใหญ่” ได้เช่นกัน ทั้งนี้ก็เป็นลักษณะสำคัญของทฤษฎีอารมณ์ขันที่สามารถเปรียบเทียบ “เหรียญสองด้าน” หากจะมองในแง่บวกก็ได้หรือมองในแง่ลบก็ได้ด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้นอารมณ์ขันจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ที่สามารถทำให้การสื่อสารของขบวนพาเหรดล้อการเมืองของทั้งสองสถาบันนั้นประสบผลสำเร็จในฐานะที่เป็นเครื่องมือการสื่อสารของนักศึกษาและนิสิตได้ใช้นำเสนอ เพื่อสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมและการเมืองไปกับผู้มีอำนาจ และเป็นไปในลักษณะที่เพิ่มศักยภาพในการตอบโต้อำนาจ (Counter-hegemony) ดังกล่าวที่รัฐบาล คสช. พยายามควบคุมอยู่ได้ผ่านตัวหุ่นหลายๆ ตัว โดยผ่านรูปสัญลักษณ์ในตัวหุ่น ข้อความ เนื้อหา หรือภาษาในรูปแบบต่างๆ

นอกจากนี้ขบวนพาเหรดล้อการเมืองในงานฟุตบอลประเพณี นั้น สอดคล้องรูปแบบของสื่อทางเลือก กล่าวคือ สื่อทางเลือกมาจากความต้องการในการผลิตเนื้อหาที่มีความเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และทุนหรือระบบโฆษณา โดยมุ่งวิพากษ์วิจารณ์จารีตประเพณีของสังคม ทำทนายอำนาจรัฐ และคาดหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรืออีกนัยหนึ่งสื่อทางเลือกก็คือ สื่อที่ถูกผลิตโดยผู้ที่ถูกกีดกันทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง และใส่ใจในเสรีภาพทางความคิดมากกว่าผลกำไร (รุจน์ โกมลบุตร, 2558 น. 594) ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ก็คือ กลุ่มนิสิต/นักศึกษาที่ถูกมองว่าเป็นผู้มีอำนาจน้อย และกีดกันจากพื้นที่ทางการเมือง โดยขบวนพาเหรดล้อการเมืองสามารถเป็นสื่อที่ปฏิเสธหรือท้าทายอำนาจทางการเมือง หรือสถาบันอำนาจอย่างเปิดเผย โดยที่สื่อเหล่านี้ต้องการรณรงค์ หรือมีส่วนร่วมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม หรือแม้กระทั่งทำหน้าที่เป็นสื่อที่เข้าไปตรวจสอบค่านิยมตามประเพณีของสังคมอย่างวิพากษ์ได้ แต่อย่างไรก็ตามสื่อทางเลือกมีเกณฑ์ในการอธิบายได้หลายรูปแบบ เช่น สื่อที่นำเสนอมุมมองที่ตรงกันข้าม สื่อที่เน้นด้านความคิดมากกว่าเอากำไร สื่อที่มีเนื้อหาวิพากษ์ต่อสังคม สื่อที่นำเสนอเนื้อหาและประเด็นที่หาไม่ได้ในสื่อกระแสหลักทั่วไป หรือแม้กระทั่งสื่อที่มีรูปแบบของกระบวนการผลิตที่เป็นประชาธิปไตย รูปแบบของสื่อทางเลือกจึงมีลักษณะที่สามารถเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับอุดมการณ์ทางความคิด หรือแสดงออกต่อผู้มีอำนาจได้ทั้งในประเด็นที่เล็กหรือใหญ่ก็ตาม โดยการจะทำให้สื่อกิจกรรม หรืออีเวนท์ (Event) สามารถทำงานในเชิงการต่อสู้ทางการเมือง ในบางครั้งจำเป็นต้องอาศัยการร่วมมือผ่านกระบวนการนำเสนอของสื่อมวลชนและสื่อต่างๆ เช่น สื่อใหม่ในการที่จะเข้ามาจับช่วงต่อการนำเสนอเปิดเผยข้อมูล และสามารถยับยั้งขยายยกระดับให้สังคมเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ในงานวิจัยครั้งนี้กลับพบว่า กิจกรรมขบวนพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัยการส่งต่อความคิดผ่านสื่อมวลชน และสื่อใหม่เสมอไป เพื่อสร้างคำถามหรือกระตุ้นความคิดให้ผู้คนเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือสร้างกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพราะแม้แต่ในพื้นที่ที่มีลักษณะบ่งชี้ของสื่อขบวนพาเหรดล้อการเมืองเองนั้น ก็ยังสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของการที่นิสิตและนักศึกษามีส่วนร่วม และใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นสนามทดลอง ทั้งในทางความคิด และทางปฏิบัติ เพื่อเคลื่อนไหวทางการเมือง (Political Movement) โดยที่พื้นที่ขบวนพาเหรดล้อการเมืองงานฟุตบอลประเพณี เป็นเสมือนพื้นที่ฝึกหัดให้นิสิต/นักศึกษาได้ใช้ความรู้ และทดลองใช้กลวิธีต่างๆ ที่จะสื่อสารประเด็นทางการเมืองได้

6. เอกสารอ้างอิง

- กานดา สุขเกษม. (2546). *วาทกรรมเชิงวิพากษ์ในรายการ "รัฐบาลหุ่น" ทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2553). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2545). *สื่อบันเทิงอำนาจแห่งความไร้สาระ*. กรุงเทพมหานคร: ออลอแบ้าท์พริ้นท์.
- กิตติพงษ์ ราชเกษร. (2558). *การสื่อสารอัตลักษณ์ทางการเมือง ของวัยรุ่นบน FACEBOOK*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนกันท์ เสรีธรรมาชน. (2561). *รูปแบบการสื่อสารในกระบวนการปรับทัศนคติของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุจน์ โกมลบุตร. (2558). *การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับประเทศไทยที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ศึกษากรณีหนังสือพิมพ์ประชาชน*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วชิรวิทย์ คงคาลัย. (27 มิถุนายน 2563). *อดีตนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์และประธานกลุ่มอิสระล้อการเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. สัมภาษณ์.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2536). *อารมณ์ขันในสื่อมวลชน*. กรุงเทพมหานคร: เอ ที พี เพลส.
- ไอลอร์. (22 มกราคม 2561). *รู้หรือไม่? มีประกาศ คสช. แบบนี้คอยคุมสื่อด้วย*. สืบค้นจาก URL: <https://ilaw.or.th/node/4725>.
- ไอลอร์. (23 มิถุนายน 2563). *88 ปีอภิวัฒน์สยาม: หลักการจากรัฐธรรมนูญฉบับแรก ที่ยังเหลือสู่อุบัติปัจจุบัน*. สืบค้นจาก URL: <https://www.ilaw.or.th/node/3679>.

ผู้เขียน

เกียรติศักดิ์ อ้นบุตร

นักศึกษาปริญญาโท สาขาสื่อสารมวลชน

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษา:

ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา